

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas No.:1963/141

Karar No.:1964/50

Karar tarihi:23/6/1964

Resmi Gazete tarih/sayı:5.10.1964/11829

Davacı : Cumhuriyet Halk Partisi T. B. M. M. Grubu

Dâvanın konusu : Orman Kanununa bazı hükümler eklenmesine ve bu kanunun birinci maddesinde değişiklik yapılmasına dair 9/7/1945 tarihli ve 4785 sayılı kanunun 3. ve 4 üncü maddelerinin Anayasa'nın 38 inci maddesine aykırı hükümlerinin iptali istenilmiştir.

Dâvanın sebebi : Davacı, kamulaştırmada gerçek karşılığın ödenmesi hakkında Anayasa'nın 38 inci maddesinde hüküm bulunduğu halde 4785 sayılı kanunun 3. ve 4 üncü maddelerinde, arazi vergisine matrah olan değer yer aldığını; böylece maddelerin Anayasaya aykırı hükümler taşıdığını ileri sürmekte ve dâvasını bu sebebe dayatmaktadır.

İptali istenen hükümler : 4785 sayılı kanun, 1 inci maddesiyle - 2 nci maddede yazılı olanlar dışında kalan - gerçek veya tüzel özel kişilere, vakıflara ve köy, belediye, özel idare kamu tüzel kişiliklerine ilişkin bütün ormanların devletleştirildiğini ve hiçbir işlem bildirimine lüzum olmaksızın Devlete geçtiğini göstermekte ve aşağıda yazılı 3. ve 4 üncü maddeleriyle de bu ormanların ve içindeki yapı ve tesislerin karşılıklarının ne suretle ödeneceğini belirtmektedir.

Madde 3- Devletleştirilen ormanların karşılığı 2901 sayılı kanun gereğince belirtilmiş arazi vergisine matrah olan değerdir. Şu kadarki, bu karşılık hiçbir zaman aynı ormanın 1936 Bütçe yılı arazi vergisine matrah olan değerinin iki katını geçemez. 1923 yılından sonra her ne suretle olursa olsun Hazinece satılmış veya tefviz olunmuş ormanlarda devletleştirme karşılığı, tefviz veya satış bedelidir. Ancak bu karşılık ormanın 1936 Bütçe Yılı Arazi Vergisine matrah olan değerinden aşağı olamaz. :

Devletleştirilen ormanın 1936 Bütçe Yılı Arazi Vergisine matrah tutulan değeri yoksa bu değer, Arazi Vergisi Kanunu'nun yetkilendirdiği komisyonlar tarafından ormanın 1331 yılı rayicine göre takdir edilecek de gerinin altı katı alınmak suretiyle belirtilir. 2901 sayılı kanun gereğince belirtilmiş değeri bulunmayan ormanlarda ise bu değer o çevre içerisinde 2901 sayılı kanuna göre yapılan genel yazımın tarihi gözönünde tutularak aynı kanun hükümleri gereğince Arazi Vergisi Kanunu'nun yetkilendirdiği komisyonlarca belli edilir. Böylece ormanın birinci fıkra hükümleri dairesinde, devletleştirme karşılığı taayyün eder.

Bu takdirde yetkili komisyonlar engeç üç ay içinde karar vermek zorundadır. Bu süre içerisinde özürsüz olarak ödevini yapmayan komisyonların başkan ve üyeleri hakkında kanunu gereğince kovuşturma yapılır. Yetkili komisyonlar çalışma halinde değillerse ilgili makamlar tarafından derhal bu komisyonlar toplanılarak yukarıda gösterilen ödevler yaptırılır. Hazine ve ilgililerin 3692 sayılı kanun hükümleri dairesinde itiraz hakları saklıdır.

Madde 4- Bu kanunun yürürlüğe girmesi tarihinden başlayarak altı ay içinde ormanların bağlı buldukları Devlet Orman İşletmesi müdürlüklerinden yazı ile sahipleri istedikleri takdirde devletleştirilen ormanlardaki yapı ve tesislerini orman idaresi satın almak zorundadır. Bu yapı ve tesislerin satın alma karşılığına esas 1936 Bütçe Yılı Bina Vergisine matrah olan safi iratlarının on katıdır. Yapı ve tesislerin 1936 Bütçe Yılı Bina Vergisine matrah olan safi iradı bulunmadığı takdirde belirtilecek miktar beklenilmeksizin yapı ve tesislere orman idaresince el konmakla beraber

Esas No.:1963/141
Karar No.:1964/50

bu irat 1837 sayılı Bina Vergisi Kanunu'nun yetkilendirdiği komisyonlar tarafından çevresi içerisindeki en yakın benzeri yapı ve tesisler gözönünde tutularak belli edilir. Belli edilen irat usulen kesinleştikten sonra on katı satın alma karşılığı olur. Komisyon kararlarına karşı Hazine ve mülk sahibinin 3692 sayılı kanun hükümleri dairesinde itiraz hakları saklıdır.

İnceleme : Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün 15 inci maddesi gereğince yapılan ilk incelemede, dosyada bulunması gereken bir belgenin yapılan tebligat üzerine davacı tarafından gönderildiği anlaşıldıktan sonra düzenlenen rapor, konu ile ilgili kanun hükümleri, Büyük Millet Meclisi ve Temsilciler Meclisi tutanakları incelenerek gereği görüşülüp düşünüldü :

1- Anayasa'nın 38 inci maddesi, Devletin ve kamu tüzel kişilerinin kamu yararının gerektirdiği hallerde veya çiftçinin topraklandırılması, ormanların devletleştirilmesi, yeni orman yetiştirilmesi ve iskân projelerinin gerçekleştirilmesi amaçlarıyla, gerçek karşılıkları peşin ödenmek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını kamulaştırmaya yetkili bulunduğunu göstermektedir.

4785 sayılı kanuna dayanılarak yapılan ve devletleştirme amacına dayanan kamulaştırmalarda da Anayasa'nın, 38 inci maddesi uyarınca, gerçek karşılığın ödenmesi gerekir. Halbuki, 4785 sayılı kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasında (Gerçek karşılık) yerine 2901 sayılı kanun gereğince arazi vergisine matrah olan değer kabul edilmiş ve bu değer de 1936 Bütçe Yılı Arazi Vergisine matrah olan değer iki katını geçemeyeceği belirtilmiştir.

Maddenin diğer hükümleri de 1936 değerinin belli olmaması halinde bu değer ve 2901 sayılı kanun gereğince belirtilmiş bir değeri bulunmayan ormanların değerinin nasıl bulunacağını göstermekte ve birinci fıkra hükmünü tamamlamaktadır.

Vergi kanunlarına göre belli edilen mülk değerlerinin, mükellefin kanunî itiraz haklarını zamanında kullandığı ve biçilen değer o günkü duruma göre yerinde bulunduğu kabul edilse bile aradan geçen zamanda, bu değerde mükellef veya vergi idaresi leh ve aleyhinde değişiklikler olabilir. Bunun içindir ki Anayasa, vergiye matrah olan değer yerine (Gerçek karşılık) la kamulaştırma yapılmasını öngörmüştür.

Kamulaştırma zorunlu bir satış olduğuna göre mülk sahibi bunu önliyecek durumda değilse de malının, o günkü gerçek değerini istemek hakkına sahiptir. Anayasa'nın 38 inci maddesi de bu hakkı korumaktadır.

4785 sayılı kanunun 3 üncü maddesinin tümü, yukarıdaki sebeplerle, Anayasa'nın 38 inci maddesi hükmüne açıkça aykırıdır.

2- 4785 sayılı kanunun 4 üncü maddesinde kamulaştırmadan söz edilmemiş sadece "Bu kanunun yürürlüğe girmesi tarihinden başlayarak altı ay içinde ormanların bağlı buldukları Devlet Orman İşletmesi Müdürlüklerinden yazı ile sahipleri istedikleri takdirde devletleştirilen ormanlardaki yapı ve tesislerini orman idaresi satın almak zorundadır" hükmü konulduktan sonra bu yapı ve tesislerin karşılığının (1936 Bütçe Yılı Bina Vergisine matrah olan safi iratların on katı olduğu) belirtilmiştir. Maddenin diğer hükümleri de, belli olmayan 1936 iratlarının ne suretle bulunacağını göstermektedir.

Ancak, maddede sözü edilen satışın, bir kamulaştırma niteliği taşıdığı anlaşılmaktadır.

Gerçekten :

a) Bir taşınmaz mal üzerindeki yapı ve tesisler o gayrimenkulun (Mütemmim cüzüleri) dir. Devlet, bir ormanı devletleştirmek amacıyla kamulaştırınca, bu mütemmim cüzülere de malik

Esas No.:1963/141
Karar No.:1964/50

olmuştur. O halde, kamulaştırmada bunlar kendiliğinden dahildir. Ormanın gerçek karşılığı, üzerindeki yapı ve tesislerle birlikte belli edilmek gerekir.

Bazı tesislerin taşınır mal niteliğinde oluşu da bu sonucu değiştirmez.

b) 4 üncü madde, gerçekte yapı ve tesislerin kamulaştırma dışında bırakılması amacını değil, yapı ve tesislerini söküp götürmek isteyenlere bu imkânı sağlamak amacını gütmektedir.

Nitekim, 6831 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılmış bulunan 3116 sayılı Orman Kanununun 14 üncü maddesi de aynı maksatla düzenlenmiştir: (Devlet ormanlarının ağaçlı veyahut ormandan açılmış çıplak yerlerindeki yaylak, kışlak otlak ve sulama gibi hernevi haklarla binalar ve hızarlar ve hernevi mallar istimlak olunabilir veya bunlar mukabilinde bunların sahiplerine rızalarıyla değerince arazi ve emlak verilebilir.

Binalar ve hızarlar gibi mallarını söküp götürmek isteyenlere müsaade olunur.)

Farklı şekillerde kaleme alınmış iseler de her iki kanunda da, sahipleri tarafından kaldırılmak istenmediği takdirde yapı ve tesislerin Devlete geçmesi esasının kabul edildiği açıktır.

c) Devletleştirilen ormandaki bina ve tesislerden eski malikin yararlanması, bunların yerlerinde kullanılması yolu ile değil, sökülüp satılması veya başka yerde kullanılması yolu ile sağlanabilir. Kendisine daha uygun bir yararlanma şekli bulamayan malikin yapı ve tesislerin Devletçe satın alınmasını istemesi bunların da ormanla birlikte kamulaştırılmasına rıza gösterildiğini anlatır.

d) Kamulaştırma parası, malikin mülkiyet hakkını tam olarak karşılamalıdır. Kamulaştırılan yerlerdeki (Mütemmim cüzüleri) - kamu hizmetine yararlı olma bile - kamulaştırmaya dâhil oluşu bu esasa dayanır. Malı üzerindeki yapı ve tesisleri söküp götürmek gibi, malik yararına alınmış kanuni bir tedbir onun zararına yorumlanamaz. Bu sebeple gerçek karşılığı ödenmeksizin bu yapı ve tesislerin Devlete geçmesi kabul edilemez.

Nitekim, kısmî kamulaştırmalarda, geri kalan taşınmaz maldan yararlanamayacağı kanısına varan malike o kısmın da kamulaştırılmasını istemek hakkını tanıyan 6830 sayılı kanunun 12 nci maddesinin son fıkrası hükmünde maliki zarardan korumak amacını gütmektedir.

Kısaca kamulaştırma, malike zarar vermiyecek şekilde uygulamak gerekir.

e) Satış, iki tarafın arzuları ve serbest iradeleriyle meydana gelen bir akittir. Bir tarafın malını elden çıkarmak diğer tarafında bunu almak zorunluğunda kalması gibi irade serbestliğini ortadan kaldıran hallerde bir satış akdi söz konusu olamaz. Malikin istediği üzerine, bina ve tesislerin Devlete geçmesini sağlayan işlem 6830 sayılı kanunun 12 nci maddesinde yazılı işlemin aynıdır. Bu işlemdeki kamulaştırma niteliği, yapı ve tesislerin devletçe satın alınması zorunluğundan çıkmaktadır.

Bütün bu sebeplerle, 4 üncü maddenin, yapı ve tesislerin karşılığını 1936 Bütçe Yılı Bina Vergisine matrah olan safi iratları esas olarak düzenliyen hükümleri Anayasa'nın, gerçek karşılık esasını kabul eden 38 inci maddesine aykırı olduğundan iptali gerekmektedir.

3- Üyelerden bazıları, kanunda bir boşluk kalacağını, yeni bir hüküm getirilmesi için yasama organına zaman bırakılmasını ve bu sebeple, iptal hükmünün yürürlüğe gireceği günün kararda gösterilmesini ileri sürmüşlerse de çoğunluk bu görüşe katılmamıştır. Çünkü kamulaştırmada aslolan istimlak Kanunu hükümlerinin uygulanmasıdır. 4785 sayılı Kanunun kapsamına giren kamulaştırmalarda bu kanundaki özel hükümlerin uygulanması, 6830 sayılı kanunun 35 inci

Esas No.:1963/141
Karar No.:1964/50

maddesindeki istisna hükmünün sonucudur. Dâva konusu hükümler iptal edilince istimlâk Kanunundaki genel hükümler orman kamulaştırmalarında da uygulanacaktır.

Sonuç :

1- 4785 sayılı kanunun 3 üncü maddesinin tümünün ve 4 üncü maddesinin ikinci cümlesinden başlayan ve yapı ve tesislerin karşılığını, 1936 Bütçe Yılı Bina Vergisine matrah olan safi iratları esas alarak düzenleyen hükümlerinin iptaline oybirliğiyle;

2- İptal hükmünün yürürlüğe gireceği günün ayrıca belli edilmesine yer olmadığına üyelerden İhsan Keçecioğlu, Hakkı Ketenoğlu, Ahmet Akar, Muhittin Gürün ve Ekrem Tüzemen'in muhalefetleriyle ve oyçokluğu ile;

23/6/1964 gününde karar verildi.

Başkan Vekili Lütfi Akadlı	Üye Rifat Göksu	Üye İ. Hakkı Ülkmen
Üye Şemsettin Akçoğlu	Üye İbrahim Senil	Üye İhsan Keçecioğlu
Üye A. Şeref Hocaoğlu	Üye Salim Başol	Üye Celâlettin Kuralmen
Üye Hakkı Ketenoğlu	Üye Fazıl Uluocak	Üye Ahmet Akar
Üye Muhittin Gürün	Üye Lûtfi Ömerbaş	Üye Ekrem Tüzemen

MUHALEFET ŞERHİ

Esas No.:1963/141
Karar No.:1964/50

6830 sayılı İstimlâk Kanunu 31/8/1956 tarihinde kabul edilerek 8/9/1956 tarih ve 9402 sayılı Resmî Gazete'de nesir ve ilân olunmuş ve neşri tarihinden bir ay sonra yürürlüğe girmiştir. Orman Kanununa bazı hükümler eklenmesine ve bu kanunun birinci maddesinde değişiklik yapılmasına dair 4785 sayılı kanun ise 9/7/1945 gününde kabul olunmuş ve 13/7/1945 tarih ve 6056 sayılı Resmî Gazete'de neşir ve ilân olunarak aynı günde yürürlüğe girmiştir. Bu da gösteriyor ki 6830 sayılı kanun 4785 sayılı kanundan 11 sene kadar sonraki bir tarihte uygulanmaya başlanmıştır. 4785 sayılı kanunun birinci maddesi ile bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte var olan gerçek veya tüzel kişilere, vakıflara ve köy, belediye, özel idare kamu tüzel kişiliklerine ilişkin bütün ormanlar bu kanun gereğince devletleştirilmiştir. Bu da gösteriyor ki 6830 sayılı İstimlâk Kanunu yürürlüğe girdiği zaman artık kamulaştırılması söz konusu olacak bir orman yoktur. Bundan başka, aynı kanunun birinci maddesi bir tefrik yapmaksızın âmme hükmi şahısları ile müesseseleri tarafından umumi menfaatler için lüzumlu işlere tahsis edilmek üzere hususî şahıslara ait gayrimenkullerin ve kaynakların kamulaştırılmasının bu kanunun hükümlerine tabi olduğunu açıklamakta ise de (Kaldırılan kanunlar) kenar başlıklı 35 inci maddesinin 1 inci fıkrasında kaldırılan kanunlar gösterildikten sonra 2 nci fıkrasında da 4753 sayılı çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, Orman Kanunu ile alâkalı 4785, 5658 sayılı kanunlar 6326 sayılı Petrol kanunu, İstanbul Kapalı Çarşının tamir ve İhyası Hakkındaki 6538 sayılı kanun, 6541 sayılı Baraj İnşaatı Dolayısıyla Sular Altında Kalacak Kasaba, Köy ve Arazi Hakkındaki Kanun, Gebze Yangınından, Lüleburgaz ve İncedede Su Baskınından zarar görenlere yapılacak yardım hakkındaki Kanun ve nihayet Aydın, Balıkesir, Bilecik, Edirne, Eskişehir, Kırklareli, Konya ve Denizli vilâyetlerinde 955-56 yılında tabîî afetlerden zarar görenlere yapılacak yardım hakkındaki 6746 sayılı kanunların hükümlerinin mahfuz olduğunu yazmaktadır. Bu da gösteriyor ki kamulaştırma konusunda 6830 sayılı İstimlak Kanunundan başka diğer bir çok kanunlarda da hükümler mevcuttur, Yine istimlâk Kanununun kamulaştırılan gayrimenkullere ve kaynaklara kıymet takdir edecek komisyonların seçilmesini gösteren 10 uncu maddesinde bu komisyonlara bir yüksek orman mühendisinin veya orman memurunun da alınacağına dair bir hüküm yoktur. Ayrıca kamulaştırılan gayrimenkullere ve kaynaklara kıymet takdir komisyonunun takdir ettiği kıymete yapılan itiraz üzerine bunu inceleyen Asliye Hukuk Mahkemesinin seçeceği bilirkişileri gösteren 15 inci maddesinde de bu bilirkişiler arasında mutlaka bir yüksek orman mühendisinin veya orman memurunun bulunması gerektiğini gösterir bir hüküm de yoktur. Bütün bunların sebebi 6830 sayılı İstimlâk Kanununun Büyük Millet Meclisince kabul edildiği tarihten çok önce bütün ormanlar devletleştirilmiş olduğundan kamulaştırılacak ve dolayısıyla kıymeti takdir edilecek bir ormanın bulunmamasıdır. Devletleştirilmiş ormanlarla ilgili olarak vakıflar, bazı özel kişiler tarafından değere itiraz dâvalarının açılmış ve bunların halen dahi mahkemelerde görülmekte olduğunu nazara alınarak Anayasa Mahkemesince 4785 sayılı kanunun 3 üncü maddesinin tümünün, 4 üncü maddesinin de 2 nci cümleden başlayan bir kısım hükümlerinin iptaline karar verildiğine göre mahkemeler dâva konusu ormanların değerlerini seçecekleri bilirkişilere takdir ettirecektir. Bu değerlerin gerçek değer olduğunun kabul edilebilmesi için de bu bilirkişilerin yüksek orman mühendisi veya orman memurları ve orman değerleri hakkında söz söylemeye yetkili diğer şahıslar arasından seçilmesi gerekir. Bu da iptaline karar verilen hükümler yerine Büyük Millet Meclisince yeni hükümler konulmasıyla mümkün olabilir. Bunun sağlanması için de mahkememizin 23/6/1964 gün ve E : 1963/141, K: 1964/50 sayılı kararının 9 Temmuz 1961 tarih ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 152 nci maddesinin 2 nci fıkrası ile Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkındaki 22/4/1962 tarih ve 44 sayılı kanunun 50 inci maddesinin 2 nci fıkrası gereğince kararın altı ay sonra yürürlüğe girmesinin kabulü isabetli olur. Çoğunluğun kararına bu bakımdan muhalifiz.

Üye
İhsan Keçecioğlu

Üye
Ekrem Tüzemen

MUHALEFET ŞERHİ

4785 sayılı kanunun, Orman kamulaştırma bedellerinin belirtilmesine ilişkin bulunan 3 üncü maddesinin tümünün ve 4 üncü maddesinin sadece bu karara konu teşkil eden hükmünün iptali halinde, henüz ödenmemiş bulunan kamulaştırma bedellerinin miktarının tesbiti için dayanılacak her hangi bir hüküm ortada kalmamaktadır.

Her ne kadar kararda bu iptal neticesinde 6830 sayılı istimlâk Kanununun genel hükümlerinin orman kamulaştırma bedelleri hakkında da uygulanması gerekeceği kabul edilmekte ise de bu düşünceye katılmak mümkün olamamaktadır. Zira 6830 sayılı İstimlâk Kanununun 1 inci maddesine (Âmme hükmî şahısları ile müesseseleri tarafından umumî menfaatler için lüzumlu işlere tahsis edilmek üzere hususi şahıslara ait gayrimenkullerin ve kaynakların istimlâki ile hususi şahıslar lehine mahsus kanunlarına müsteniden yapılacak istimlâkler bu kanun hükümlerine tabidir.) denilmek suretiyle kanunun kapsamı belirtilmiş, 3 üncü maddede istimlâk şartları gösterilmiş, diğer maddelerinde de istimlâkin usulleri tâyin olunmuştur. Bu hükümlerin incelenmesi de göstermektedir ki Orman Kanununa ek olan 4785 sayılı kanunun; konusu, maksadı ve ormanların kamulaştırılmasında uyguladığı usuller bakımından 6830 sayılı istimlâk Kanunu ile herhangi bir ilgisi olmayıp onun kapsamının tamamen dışında bulunmaktadır.

Esasen 6830 sayılı kanunun 35 inci maddesinde 4785 sayılı kanun hükümlerinin, tüm olarak saklı tutulduğu da açıkça gösterilmektedir. Ancak bu hükümden, kararda ileri sürüldüğu üzere (4785 sayılı kanunun kapsamına giren kamulaştırmalarda bu kanundaki özel hükümlerin uygulanması, 6830 sayılı kanunun 35 inci maddesindeki istisna hükmünün sonucudur. Mânasını çıkarmak doğru değildir. Zira 6830 sayılı istimlâk Kanunu; o tarihte yürürlükte bulunan Anayasa'nın 74 üncü maddesinin, kamulaştırmalarda değer pahanın peşin ödenmesini emreden ilk fıkrasından, 4785 sayılı kanun ise aynı maddenin, devletleştirilecek ormanların kamulaştırma bedellerinin miktarının, değer paha ve peşin ödeme şartı koymaksızın, kanunla tâyin olunabileceğine cevaz veren ikinci fıkrasından kuvvet almaktadırlar.

Görülüyor ki bu kanunların kabul edildikleri tarihte yürürlükte bulunan Anayasa hükümleri bu iki kanunun konusunu birbirinden tamamen farklı olarak ele almış bulunmakta ve kanunların bünyelerinde görülen esaslı ayrılıklar da bundan ileri gelmektedir.

Buraya kadar yapılan açıklamadan anlaşılacağı üzere 4785 sayılı kanunun 3 üncü maddesiyle 4 üncü maddesinin bir kısım hükümlerinin iptali neticesinde, 4785 sayılı kanuna göre kamulaştırılmış bulunan ormanların kamulaştırma bedelleri hakkında 6830 sayılı istimlâk Kanununun genel hükümlerinin uygulanması mümkün olmadığından, bu boşluğun giderilmesi ve bu husuta gerekli hükümlerin çıkarılması için kanun koyucuya bir mühlet ve imkân verilmek üzere, iptal kararımızın, Anayasa 'nın 152 ve 44 sayılı kanunun 50 inci maddesi gereğince 6 ay sonra yürürlüğe gireceğinin karar metninde belirtilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Bu sebeplerle karara muhalifiz.

Esas No.:1963/141
Karar No.:1964/50

Üye
Hakkı Ketenoğlu

Üye
Ahmet Akar

Üye
Muhittin Gürün